

В. Б. Великорода, Н. О. Футерко,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АБРЕВІАТУР-ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМІВ У ГАЗЕТНОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛАХ ГАЗЕТИ «THE GUARDIAN»)

У статті розглядаються лексико-семантичні особливості аббревіатур-інтернаціоналізмів в газетному тексті. Дослідження виконано на матеріалах газети «The Guardian» (2013-2014). Введено визначення поняття «аббревіатура-інтернаціоналізм». Проаналізовано семантику та специфіку функціонування аббревіатур-інтернаціоналізмів у ЗМІ, здійснено їх тематичну класифікацію.

Ключові слова: аббревіатура, інтернаціоналізм, газетний текст, адресат.

В статье рассматриваются лексико-семантические особенности аббревиатур-интернационализмов в газетном тексте. Исследование выполнено на материалах газеты «The Guardian» (2013-2014). Введено определение понятия «аббревиатура-интернационализм». Проанализировано семантику и специфику функционирования аббревиатур-интернационализмов в СМИ, разработана их тематическая классификация.

Ключевые слова: аббревиатура, интернационализм, газетный текст, адресат.

The article deals with the analysis of lexical and semantic characteristics of international abbreviations in newspaper articles. The research has been done on the material of The Guardian (2013-2014). The authors suggest the definition of the concept «international abbreviation», analyze the items under study in the framework of their semantics, describe peculiarities of their functioning in mass media, and provide the thematic classification of international abbreviations.

Keywords: international abbreviations, newspaper article, recipient.

У XXI ст. інтернаціоналізація лексем – явище цілком природне і обумовлене процесами глобалізації, уніфікації та науково-технічного прогресу. Найчастіше інтернаціоналізми поширюються через засоби масової інформації, адже метою саме журналістів є застосувати мінімум мовних одиниць, які допоможуть передати максимальну кількість інформації, що стане доступною для розуміння носіїв різних мов. Світова спільнота прямує до лінгвальної глобалізації, і саме аббревіатур-інтернаціоналізми задовольняють інформаційні потреби суспільства XXI ст., де основне місце посідають одночасна економія та інтеграція.

Особливості процесу інтернаціоналізації слів досліджували такі вчені: В. В. Акуленко, А. О. Білецький, А. Д. Олійник, І. В. Смушинська, І. Т. Гуменюк, Н. М. Володіна, О. В. Кокойло, А. Мейс; розвиток аббревіації в синхронії вивчали: Т. С. Сергєєва, А. А. Авраменко, В. М. Лейчик, В. В. Борисов, В. В. Криворот; проблеми ж створення та поширення аббревіатур-інтернаціоналізмів вивчалася лише кількома науковцями, серед яких М. Тібілова та Л. А. Баранов.

Завдання дослідження полягають у наступному: дати визначення поняття «аббревіатура-інтернаціоналізм»; дослідити особливості функціонування аббревіатур-інтернаціоналізмів у ЗМІ; визначити доцільність чи недоцільність використання даних одиниць в газетному тексті; здійснити тематичну класифікацію аббревіатур-інтернаціоналізмів.

Матеріалом дослідження послужили аббревіатурні одиниці, використані у статтях газети *The Guardian* в період з 2013 по 2014 рік.

Д. Е. Розенталь та М. А. Теленкова у «Словнику-довіднику лінгвістичних термінів» пишуть: «Інтернаціоналізми – це слова спільного походження, що існують у багатьох мовах з одним і тим же значенням, але зазвичай оформляються відповідно до фонетичних та морфологічних принципів даної мови» [9, с. 225]. Також інтернаціоналізми повинні функціонувати в кількох (не менше, ніж у трьох) світових мовах і виражати спільні для багатьох культур поняття з області науки, техніки, бізнесу, політики, мистецтва, засобів масової інформації [8, с. 55]. Ці слова запозичаються більшістю мов світу із мови народу, який створив чи ввів у загальне використання позначувані ними предмети [2, с. 180]. Важливими рисами всіх інтернаціоналізмів є схожість у графічному та звуковому оформленні; семантична ідентичність чи близькість, які допомагають індивіду розуміти текст чужою мовою; їхня взаємозрозумілість при контакті мов; здатність ототожнюватися в синхронії [1, с. 18–112].

Що ж стосується аббревіації, то у «Лінгвістичному енциклопедичному словнику» зазначено, що це спосіб словотворення, який є досить продуктивним в сучасних мовах та спрямований на все більшу регламентацію та упорядкованість мови [11, с. 9]. У «Словнику лінгвістичних термінів» за редакцією Д. І. Ганича та І. С. Олійника термін «аббревіатура» визначається як скорочене складне слово (іменник), утворене з початкових звуків, назв початкових літер чи початкових частин слів, на основі яких твориться скорочення [6, с. 7]. Аббревіатури накопичують інформацію у мовному знаку для швидшої передачі та засвоєння, підвищують ефективність комунікації, відображають тенденцію до економії мовних засобів й раціоналізації мови, поповнюють та збагачують її лексику.

Аббревіатури-інтернаціоналізми позначають поняття спільні та важливі з тої чи іншої точки зору для носіїв мови кількох країн [10, с. 177]. Ці одиниці поєднують в собі риси аббревіатур та інтернаціоналізмів, бажання економії та глобалізації, які дають змогу задовольнити інформаційні потреби сучасного суспільства.

Аббревіатура-інтернаціоналізм – це лексична одиниця, яка є результатом процесу усічення матеріальних частин твірного комплексу одного чи кількох слів і яка розширює своє функціонування та адаптується до фонетичних та морфологічних особливостей щонайменше трьох мов із збереженням семантики вихідної форми (визначення наше).

Оскільки засоби масової інформації відображають чимало сторін життя сучасного суспільства, ми вважаємо за доцільне створити тематичну класифікацію аббревіатур-інтернаціоналізмів, поширених у газеті «*The Guardian*»:

1) аббревіатури-інтернаціоналізми країн світу:

POL, ESP, GRC, BEL, HUN, PRT, CZE, LTU, SVK, LUX, ROU, BRG, IRL, LVA, EST, SVN, MLT, CYP, FIN, DNK, SWE, NLD, ITA, FRA, GBR, DEU [The Guardian, 25 January 2012].

Аббревіатури такого типу найчастіше використовуються у різноманітних графіках, таблицях або ж у футбольних коментарях для номінації команд різних країн світу, але зазвичай подаються разом з прапором тієї чи іншої держави. Журналіст робить це з метою уникнути двозначності, тому що, наприклад, інтернаціональна аббревіатура *PRT* може розшифруватися *Prison Reform Trust*, *petroleum revenue tax*, *party* або ж *Portugal* і має ще близько 80 різноманітних значень, хоча й не всі із них інтернаціональні:

Campaigning charity Prison Reform Trust (PRT) said the planned reforms would make matters worse and be unpopular with judges and the public. [The Guardian, 7 July 2008];

2) аббревіатури-інтернаціоналізми назв міжнародних організацій: *IMF* (International Monetary Fund) [The Guardian, 7 October 2014], *UNESCO* (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization) [The Guardian, 1 May 2014], *UEFA* (Union of European Football Associations), *FIFA* (Fédération Internationale de Football Association) [The Guardian, 23 September 2014].

Часто тільки перша літера інтернаціональної аббревіатури міжнародної організації в газетних статтях є великою. Це пов'язано насамперед з частою вживаністю та впізнаваністю аббревіатури, яка навіть не потребує розшифрування, тому з часом такі аббревіатури можуть лексикалізуватися;

3) аббревіатури-інтернаціоналізми грошових одиниць: \$ (USD), *RUB* (ruble) [The Guardian, 17 December 2014], £ (GBP), € (EUR) [The Guardian, 2 July 2010], *DEM* (Dm), *JPY* (yen) [The Guardian, 14 December 2014].

Абревіатури типу *AUD* (Australian dollar), *CAD* (Canadian dollar), *DEM* (Deutschmark) вживаються в газеті тільки в розгорнутому вигляді, що пов'язано з бажанням донести інформацію навіть до не надто освічених читачів, а також через те, що дані валюти не мають міжнародного значення:

The Australian dollar is expected to finish 2014 at 87 US cents, according to currency analysts. [The Guardian, 25 September 2014];

4) аббревіатури-інтернаціоналізми назв журналів, газет, теле- та радіокмпаній та програм: *NBC* (National Broadcasting Company), *GDN* (The Guardian), *BBC* (British Broadcasting Corporation) [The Guardian, 20 August 2014], *ABC* (American Broadcasting Company) [The Guardian, 22 October 2013];

The Guardian: Gdn: The Season 2010-11 [The Guardian, 8 August 2011].

Цікавим є той факт, що знайти інтернаціональну аббревіатуру *GDN* у газеті *The Guardian* майже неможливо. Це важливий рекламний хід, можливість зайвий раз нагадати про себе і, до того ж, вживаючи таку аббревіатуру, журналіст ніби зневажав би самого себе, підкреслюючи незначимість газети, в якій працює;

5) аббревіатури-інтернаціоналізми назв місяців та днів тижня:

Jan, Feb, Mar, Apr, May, Jun, Jul, Aug, Sep, Oct, Nov, Dec [The Guardian, 10 February 2008];

Sun, Mon, Tue, Wed, Thu, Fri, Sat [The Guardian, 16 November 2011].

Дані аббревіатури мають латинське походження. Назви місяців часто можна побачити скороченими у гороскопах, а днів – при описі розкладу роботи різноманітних закладів, що є зручним для автора і зрозумілим для читача, оскільки у багатьох мовах світу назви місяців року та днів тижня мають латинське коріння;

6) аббревіатури-інтернаціоналізми одиниць відстані, маси, площі, об'єму, потужності, швидкості, температури та ін.: *mm* (millimeter), *cm* (centimeter), *m* (meter), *km* (kilometer), *mg* (milligram), *g* (gram), *kg* (kilogram), *m²* (square meter), *ha* (hectare), *ml* (milliliter), *cm³* (cubic centimeter), *W* (watt), *kW* (kilowatt), *MW* (megawatt), *m/s* (meters per second), *km/h* (kilometers per hour), *J* (joule), *kWh* (kilowatt-hour), *V* (volt), °C (degrees Celsius), *wk* (week), *wt* (weight), *pm* (post meridiem), *am* (ante meridiem), *min* (minute/s) [The Guardian, 23 September 2004];

90 mins + 2: Imagine if Danny Graham scores an injury-time equaliser... [The Guardian, 10 January 2015].

Слід зауважити, що існують певні загальноприйняті правила їхнього написання. Наприклад, дані аббревіатури пишуться з маленької букви, окрім тих, які названі на честь винахідника (*James Watt*); не утворюють множини (винятком є наведений приклад з огляду футбольного матчу Сандерленд – Ліверпуль, де аббревіатура *min* вжита у множині); після них ми не ставимо крапку (якщо це, звичайно, не кінець речення) та ін. Вони є зручними у користуванні завдяки загальновідомості й зберігають час та мовні ресурси, які витрачає журналіст на створення статті, а реципієнт – на її прочитання;

7) аббревіатури-інтернаціоналізми найменувань наукових ступенів, дипломів та сертифікатів: *PhD*, *DPhil* (Doctor of Philosophy), *PsyD* (Doctor of Psychology), *MD* (Doctor of Medicine), *BA* (Bachelor of Arts), *MA* (Master of Arts), *MSc* (Master of Science), *DSc* (Doctor of Science), *DLitt* (Doctor of Letters), *LLM* (Master of Laws) [The Guardian, 4 October 2012];

A PhD, a PsyD or an MD? [The Guardian, 14 October 2007];

He has seven nominal appendages, specifically: BA, MA, MSc, MSc (Econ), DPhil, DSc and DLitt. [The Guardian, 18 January 2005].

Вживання журналістом даних аббревіатур є досить небезпечним, адже, незважаючи на їхню загальноприйнятність, багатьом читачам вони не відомі. Нерозшифровані аббревіатури даного типу аж ніяк не заохочують адресата до прочитання статті, особливо, якщо їх так багато, як у наведених прикладах;

8) аббревіатури-інтернаціоналізми авіаційної сфери: *AMSL* (above mean sea level) [The Guardian, 30 March 2014], *GPWS* (ground proximity warning system) [The Guardian, 10 March 2014], *GLONASS* (Global Navigation Satellite System) [The Guardian, 18 October 2008];

9) аббревіатури-інтернаціоналізми комп'ютерної сфери: *computer* (common operating machine particularly used for trade, education, and research) [The Guardian, 26 February 2014]; *CD* (compact disc) [The Guardian, 20 November 2009], *DVD* (digital versatile or digital video disk) [The Guardian, 21 September 2013], *GPRS* (general packet radio services) [The Guardian, 21 April 2001], *Wi-Fi* (wireless fidelity) [The Guardian, 17 October 2014], *SIM card* (subscriber identity module card) [The Guardian, 1 August 2013];

10) аббревіатури-інтернаціоналізми медичної сфери: *TB* (tuberculosis), *BCG* (bacille Calmette-Guérin – antituberculosis vaccine) [The Guardian, 6 July 2005], *DtaP* (diphtheria and tetanus toxoids and pertussis vaccine), *IPV* (Inactivated Polio Vaccine), *Hib* (Haemophilus influenzae type b) [The Guardian, 24 August 2005], *polio* (poliomyelitis) [The Guardian, 25 March 2014].

Отже, аббревіатури-інтернаціоналізми, які вживаються у засобах масової інформації:

1) сприяють доступній передачі інформації до реципієнта (навіть такого, який є представником іншої культури) за мінімального використання мовних ресурсів, але слід пам'ятати, що надмірне їх вживання може лише ускладнити процес сприйняття повідомлення;

2) передають інформацію стосовно культурно-історичних контактів між різними народами, однак на даний час спостерігається надто велика кількість американізмів та англіцизмів серед аббревіатур-інтернаціоналізмів;

3) роблять значний внесок у створення інтернаціональної мови (особливо це було б корисно для сфери науки), але в багатьох мовах можна помітити тенденції до денационалізації та витіснення рідних мовних елементів;

4) сприяють систематизації та кодифікуванню мовних систем;

5) збагачують лексичний склад мов, адже інтернаціональні слова не протистоять національним, а найчастіше адаптуються до національних мовних парадигм і використовуються як власні автохтонні одиниці.

Вживання інтернаціональних аббревіатур в газетних текстах має ряд своїх особливостей. Більшість аббревіатур через високу частотність використання не потребують розшифрування, та все ж залишається невелика кількість таких, які вимагають тлумачення в кожній статті (аббревіатури сфери науки). Одні аббревіатури зберігають власне написання, інші ж

піддаються процесам транскрипції чи транслітерації. Засоби масової інформації не можуть залишатися осторонь інтернаціоналізації, глобалізації та вимоги суспільства економити засоби мовного вираження. Як свідчить наше дослідження, вживання аббревіатур-інтернаціоналізмів – це спроба журналістів розширити коло своїх читачів, відповідати вимогам сучасного суспільства, бажання донести інформацію за мінімального використання мовних ресурсів. Особливості набуття аббревіатурами інтернаціонального статусу, розробка нових класифікацій, причини їх появи, мовна політика щодо них, доцільність чи недоцільність створення глобального мовного простору, питання збереження національних мов, необхідність створення універсальної метамови – ось проблеми, які потребують в подальшому детального вивчення.

Література:

1. Акуленко В. В. Вопросы интернационализации словарного состава языка / В. В. Акуленко – Х. : Изд-во Харьковского ун-а, 1972. – 215 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов – 2-е изд., стереотип / О. С. Ахманова – М. : Советская энциклопедия, 1966. – 607 с.
3. Баранова Л. А. Словарь аббревиатур иноязычного происхождения / Л. А. Баранова – М. : АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2009. – 320 с.
4. Бесекирска Л. Интернациональная лексика в медицинской терминологии русского языка : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.01 / Любовь Бесекирска. – М., 1997. – 265 с.
5. Білецький А. О. Про мову і мовознавство : навч. посібник / Білецький А. О. – К. : АртЕк, 1997. – 224 с.
6. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
7. Іванишин В. Мова і нація / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький // [за заг. ред. Я. Радевича-Винницького]. – Дрогобич : Відродження, 1994. – 216 с.
8. Рыцарева А. Э. Прагмалингвистический аспект интернациональной лексики (на материале английского языка): дис. ... кандидата филол. наук : 10.02.04 / Рыцарева Анна Эдуардовна – Волгоград, 2002. – 197 с.
9. Розенталь Д. Э. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова – Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Просвещение, 1976. – 544 с.
10. Сергеева Т. С. Аббревиатура в системе лексических сокращений / Т. С. Сергеева // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Часть 2. – 2013. – № 6 (24). – 234 с.
11. Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь / Ин-т языкознания АН СССР / В. Н. Ярцева, Г. А. Климов, В. К. Журавлёв – М. : Сов. энцикл., 1990. – 682 с.

УДК 811.8:398.2: 81'367.7

С. В. Волкова,

Херсонський державний університет, м. Херсон

СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ СИМВОЛІВ В АМЕРІНДІАНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

У статті в когнітивно-семіотичному і структурно-синтаксичному ключі визначено способи організації (рамковий, перехресний і динамічний) синтаксичних конструкцій в амеріндіанських художніх прозових текстах. Доведено, що залежно від способу організації та комбінації синтаксичних конструкцій в тексті візуалізується художній образ, що постає етнокультурним символом в амеріндіанському світорозумінні.

Ключові слова: когнітивно-семіотичний, структурно-синтаксичний, синтаксичні конструкції, художній образ, етнокультурний символ.

В статье с позиции когнитивно-семиотического и структурно-синтаксического подходов определены способы организации (рамочный, перекрестный и динамичный) синтаксических конструкций в америндских художественных прозаических текстах. Доказано, что в зависимости от способа организации и комбинирования синтаксических конструкций в тексте визуализируется художественный образ, который является этнокультурным символом в америндском мировосприятии.

Ключевые слова: когнитивно-семиотический, структурно-синтаксический, синтаксические конструкции, художественный образ, этнокультурный смысл.

The article focuses on revealing the ways of syntactic constructions organization in American Indian prose on the base of cognitive semiotic and structural syntactic approaches. It is proved that the combination of syntactic constructions in literary Amerindian texts visualizes a literary image, which serves to be ethnocultural symbol in Amerindian worldview.

Key words: cognitive and semiotic approach, structural and syntactic approach, syntactic constructions, literary image, ethnocultural meaning.

Уявлення про текст як простір, в якому втілюються ідеї й думки автора, слугує невід'ємною частиною понятійно-термінологічного апарату сучасної лінгвістики [9, с. 3; 11, с. 227–284]. Поняття простору як суттєвої гносеологічної категорії буття, що відображає особливості орієнтації людини у світі об'єктів, зв'язків і відносин [2, с. 196], бере свій початок у працях античних філософів. З часом природа просторових форм була висвітлена у сфері дослідження фізики й математики, біології та хімії, серед яких значущими виявились концепції простору І.Ньютона і Г.Лейбніца. І.Ньютон описував простір як пусте вмістилище, непов'язане з особливостями існуючих у ньому тіл [7, с. 467]. Г.Лейбніц наголошував на прямій залежності простору від об'єктів, які його наповнюють [6, с. 80].

В.М.Топоров, аналізуючи сучасні підходи до визначення понять простір і текст, робив акцент на тому, що є два полюси цього відношення: текст є простір (тобто має ознаки просторовості, розміщується в реальному просторі, що є властивістю багатьох повідомлень, які складають основний фонд людської культури) і простір є текст (тобто простір як такий може розумітися як повідомлення) [11, с. 227].

Розвиваючи ідеї В.М.Топорова, в сучасній лінгвістичній науці об'єктами дослідження постають концептуальний [5], культурний [4], лінгвокультурний простір [3], образний простір [1], запропоновано модель синтаксичного простору поетичного тексту [10].

У контексті нашого дослідження ставимо за мету на основі когнітивно-семіотичного підходу і структурно-синтаксичного аналізу художніх текстів виявити етносеміотичні особливості організації синтаксичних конструкцій в прозових текстах амеріндіанських письменників.